DISPVTATIO POLITICA

DE

REBVSPVBLICIS IN GENERE,

QVAM

D. O. M. A.

PRAESIDE

Viro Clariſſimo Excellentiſſimo atq; Experientiſſimo

DN. HERMANNO CONRINGIO PHILOS. AC MEDICINÆ DOCTORE HVIVSQVE PROFESSORE CELeberrimo Præceptore ac fautore plurimum honorando,

PVBLICE

IN ILLVSTR. ACAD. IVLIA

Ad XXVI. Jun.

Defendet

GEORIVS POCH SEMPRONIENSIS HVNGARVS.

HELMAESTADI,

Typis IACOBI LUCII Typogr. Academici.

Anno CIↃ IↃ C XXXIX.

PROOEMIVM.

QVemadmodum proprium hoc & perpetuum Dei Ter Opt. Max. eſſe omnes concedimus, quod immenſam hanc rerum univerſitatem, conſtantem præcipuè humano genere atque ob id vaſtam quandam & amplam quaſi Rempub. ita moderatur ac gubernat, ut diverſas omnium voluntates ad conſervationem dirigat eorm quibus præeſt: ita conveniens profectò homini, maximéque illo dignum videtur, eam addiſcere diſciplinam, iisq; præceptis imbuere animum, quibus quam maximè ſupremæ iſti rationi aſſimiletur, & perfectiſſimam divini Numinis providentiam in terris repræſentet. Et verò ſi nati & educati ſumus non tantum ut nobiſmet ipſis ſtudeamus: verum in luce vivere: hominum habitare oculis: premere forum: conſulere aliis aliquando laboremus: maxima cuiq; neceſſitas incumbit, ut ea doctrina ſubigat mentis arvum ex qua recte hæc omnia pullulare videntur, atq; producuntur. Hæc autem eſt, quam facultatem ci-

vilem a, ut quo nomen civitate Romuli donatum eſt, Politicen vocamus. Cujus tanta eſt utilitas, tanta dignitas, ut homo in hac vita aliam temerè præſtantiorē conſequi non poſſit. Sed de hujus præſtantia in præſentiarum quicquam agere, non conſtitui; nec de eò quidquid universè de hac doctrina explicari poteſt. Prius enim abunde factum ab Excell. Dno. Præſide in diſſertationibus ſuis ad iſtam: poſterius quoq; ab eodem ductu ejus Philoſophi quo nemo præclarius nec ſapientius leges ac præcepta hujus diſciplinæ complexus eſt unquam, ſatis præſtatur. Excerpturi igitur ſumus tantum partem ejus, acturi ſcilicet de Rebuſpubl. in genere quidem ſed de ſimplicibus tamen tantùm; explicaturi præterea quæ & quot earum formæ: quæ bonæ; quæ item malæ indicaturi: quòd ſanè non inter poſteriores partes referendum eſſe exiſtimo. Et verò nemo non videt, cognitas habere Reſpubl. civium mores & actiones non ignorare, quantum utilitatis adferat, tùm in conſiliis dandis; tùm in aliis negotiis publicis. Ariſtoteles certè & qui hunc ſecutus, Cicero, tanti æſtimant hanc partem doctrinæ, ut non dubitent aſſerere, ſi quis iſtam ignoraverit, operam omnem ludere neceſſe habeat, quem ſors vel conditio naſcendi & promovit, ut Reip. clavum gubernare & regere aliquando debeat.

THE-

THESIS. I.

ANTEQVAM autem de Rebuſpubl. ipſis dicamus: operæ pretium erit quidquam de Civitate & Cive prius agere.

II. Ac de iſta quidem vel ob hanc cauſam, quod Reſpubl. ordo quidam ſit civitatis, imò viva. Et ſolent non rarò ob factum aliquod ſertam reciprocare inter ſe; authorene civitate an verò Republ. iſtud patratum ſit. Vt igitur habeant, quo expedire ſe queant, diſtinctè magis & explicitius ob oculos ponendum.

III. De hoc verò cive dico, ideò explicandum, quod & rationem ejus & naturam non minus in controverſiam vocent multi. Neque enim ubique ſemper videtur eſſe eadem. Sed prout diverſa eſt Reipub. forma, ita etiam aliter atque aliter cives ſe habet. Adde quod civis pars ſit civitatis. Iſtorum enim communio, civitas eſt. Partibus autem rectè perſpectis totius cognitio ultro ſe ingerit. Quæ etiam ratio eſt, quare civem civitatati præmittamus.

IV. Principio verò tenendum, non omnes qui ita dicuntur cives revera eſſe, ſed ſpeciem tantum nonnunquam eorum mentiri & impropriè eo nomine cenſeri. Exponemus tamen eos, ſed & removebimus quoque.

V. Et primo quidem in numerum civium verorum venire minimè par eſt illos, qui honoris cauſa civitate donati ſunt. Hi enim non tam re quam nomine tenus cives æſtimantur. Nec deinde civis eſt omnis, qui civitatem incolit, Idem enim & Servus & Inquilinus faciunt. Vt & iji

quibus legibus agere & jus petere conceſſum eò pro civibus ſimpliciter non habendi, quandoquidem & inquilinis & peregrinis nonnullis (quos cives non eſſe, dictum eſt) hoc cum civib. commune eſt. Eos autem dico peregrinos inter quos jura fœderis & pactorum intercedunt, quiq; in urbe negotiantur. Et hi quidem omnes longè à perfecti civis natura recedunt.

VI. Propius fortè ad eam accedit, civium progenies; tenera adhuc & adoleſcens, nec dum in album ſeu catalogum civilem relata: Vt & Senes depontani, qui immunitate publici muneris gerendi gaudent. Veruntamen cives veri nec hi ſunt. Quod ſatis arguit additio iſta, qua pronunciantur: Illi quidem imperfecti & futuri: hi verò effœti.

VII. Non abludet fortè is qui huc referat infames, tales autem exiſtimo infamia juris; pulſos item in exilium ſeu relegatos. Non enim horum ullus civis eſt, ſed olim fuit.

IIX, Expoſitis ſic notis civium minus propriè dictorum, iiſq; remotis, verorum civium definitionem cum Ariſtotele extruemus. Eam nempe *quod ſit civitatis membrum particeps magiſtratus & judicij*, hoc eſt, cui aditus patet ad honores gerendos aut poteſtatem ſuffragiorum ferendorum habet, item deliberare & conſultare de Reipubl. ſumma poteſt.

IX. Sed verò civis ita definitus conſpicuus maximè eſt, in ea Reipub. forma quam Democratiam vocamus & cœteris tantum per analogiam ſeu proportionem quandam competit. Id quod mirum videri debet nemini. Reſpicit enim civis Rempub. eam cujus eſt civis, prout ergo illarum quædam ſunt priores, quædam poſteriores ratione æqualitatis civilis adeoque ſocietatis quæ cumprimis gaudet æqualitate: ita quoque cives. Ac proinde haud facilè

lè definitio, quæ ad omnium Rerumpubl. cives quadret, concinnari poteſt. Niſi fortè rei medicati fuerimus, ſi datam corrigamus & ponamus rectè dici civem, qui non prohibeatur lege, quo minus Iudicum in numerum & Senatorum cooptetur atq; etiam honores gerat.

X. Cæterùm hiſce de cive explicatis. Cum relatorum ſit referri ad alterum & cognito eorum uno, alterum ignorari non poſſit, facilè intelligetur quid civitas ſit; Nempe nihil aliud quam multitudo vel ſocietas civium *eorum quib. aditus jure ſuo ad judicia, deliberationes ſive conciones & magiſtratus ſufficienti rerum ad vitam neceſſariarum copia inſtructa*.

XI. His vero ita præfatis, ſtatim rem ipſam aggrederemur, niſi remoram nobis facerent quæſtiones aliquot, quas & Ariſtoteles tractat & nos cum ipſo enucleandas nobis ſumemus.

XII. Sunt autem duæ de cive totidemque de civitate.

XIII. Ac quidem oriri controverſia poteſt: veréne & legitimè civis dicendus ſit is, qui formâ Reipubl. mutatâ ad ejus communitatem eſt receptus. Ariſtoteles ſanè non dubitat, quin rem definitione ſua expedit. Etenim ſi tales magiſtratuum & judiciorum capaces ſunt, cives quoque ſunt, namq; his cives cenſentur. Nec obſtat quod fortè injuſtè adſcripti ſint in eorum numerum. Nam & magiſtratus, magiſtratus eſt & reapſe imperat; etſi vi aut alio titulo minus honeſto invaſerit imperium.

XIV. Ex hac quæſtione reſultare videtur & iſta de civitate, An nempe converſa Reipub. forma, civium communio ſtare pactis teneatur nec ne? Ariſtoteles rem ita impeditam reliquit; expediamus quidem nos in tantum tamen, quantum ex diſſertationibus Excellentiſſ. Dn. Præ-

ſidis

ſidis adhuc memoria hæret, tenuitas noſtra ferre poteſt, Quoniam autem res hæc expediri facilè nequit., niſi antè conſtet, quæ civitas ſit una, quæ non ſit una, itaq; id prius ut doceamus, videtur operæ fore pretium.

XV. Igitur notandum acceptionem vocabuli civitatis duplicem eſſe, materialem & formalem, ut ſcholarum philoſophicarum, voces nunc uſurpemus. Et materialis quidem eſt cum aut de loco aut de hominibus in civili ſocietate degentibus dicitur: Formalis eſt quum civitatis vocabulo ipſa ſimul ſocietatis atque reipubl. forma intelligitur.

XVI. Fieri itaq; poteſt, ut diverſo intellectu, civitas quædam ſit una eademque & non ſit una eademque. Namque & iiſdem manentibus hominibus diverſa poteſt eſſe civitas, mutata reipubl. formâ: & perditis jam dudum mortuiſq; civibus, quibus aliquando conſtitit civitas, altero poſt ſeculo ſuperare nonnunquā eadem civitas poteſt. Nimirum cum forma aut anima civilis ſocietatis ſit reſpublica ſeu adminiſtrandi ratio, à forma autem res quælibet potiſſimum ut eſſentiam ſic & unitatem conſequatur, non eſt mirum unitatis ac diverſitatis rationem à republicâ etiam dependere. Quemadmodum ſcilicet diverſus chorus, tragicus nunc, nunc comicus qui utiq; maximè inter ſe differunt, iiſdem ſæpè conſtat hominibus. Et eædem ſunt voces muſicæ, ex iiſdem tamen pro diverſa earundem poſitione & compoſitione modo naſcitur concentus Doricus, modo Phrygius, ut cantoribus ignotum non eſt.

XVII. Nunc ad quæſtionem an pacta ſint ſervanda nec ne reſpondemus affirmatè. Debere ſcilicet populum ſervare quæ ante mutatam Remp. icta fuêre, dummodo Magiſtratus aut Reipub. ſumma penes eos fuerit qui iſtorum authores fuêre. Sic utiq; icto fœdere à Rege quodam

tenetur

tenetur communio civium ſtare cum imperium ad ipſam relatum fuerit. Idem enim manet populus & idem dominium retinet eorum quæ Regis fuerunt, niſi quod forma mutata ſit; ut quod prius erat in capite nunc incipiat eſſe in toto corpore. Diſtinguendum autem diligenter eſt inter actus Reipublicæ totius & actus privatos eorum qui reipubl. ſunt præfecti. De prioribus enim hæc intelligenda eſt quæſtio, de poſterioribus nequaquam ut quæ totam civitatem non obligent.

XIIX. Vna adhuc ſuper eſt de quæſtionibus ſupra propoſitis, quæ eſt de cive, utrum nempe eadem ſit virtus civis boni quæ eſt viri boni. Ad quam quæſtionem reſpondetur. Simpliciter quidem non eſſe, ſecundum quid tamen eandem eſſe. Poſſunt enim vir bonus & civis bonus ſejungi, quod Cicero facit in Epiſtola ad Lentulum: *Ego poſtulavi*, inquit, *à Repub. ut me, quem civem bonum ſemper habuiſſet etiam bonum virum pateretur.*

XIX. Erit autem res clarior ex utriuſq; deſcriptione. Virtus namque viri boni eſt omnis probitas & honeſtas. Virtus autem civis boni ea eſt, quæ accommodata eſt formæ iſti Reipub. cujus eſt civis h. e. ut poſſit vitam, mores & omnes ſuas actiones aptare legib. & inſtitutis ſuæ civitatis. Quemadmodum enim eorum qui una navi vehuntur communis curae ſt ſecundus navigationis curſus: ita etiam communis cura eſſe debet ſalus & conſervatio civitatis. Et verò præcipuum hoc eſt ejus officium. Cum autem variæ ſint Rerumpub. ſpecies, inde dificile colligere non eſt eandem non eſſe civis boni & viri boni virtutem. Reſpub. enim aliæ rectæ ſunt, & rectis quoq; actionibus conſervantur: aliæ declinantes & ejuſmodi moribus retinentur ſalvæ. Virtus verò viri boni ſemper eadem eſt & perfecta; atque ideo coincidere hæc duo haud poſſunt, niſi in Ariſtocratia

i.e. ea Repub. quæ ab optimis viris abſolutè talibus adminiſtratur, quamquam & in alijs formis, qui cum imperio ſunt & Reipub. ſummam teneat, eâdem queant virtute eſſe.

XXI. Hiſce de cive & civitate explicatis, agendum eſt de eo cujus gratia potiſſimum hæc omnis inſtituitur tractatio. Nempe de Republica.

XXI. Non ducimus autem operæ prætium laboriosè nomen hic, quod alias fieri ſolet, explicare. Quippe in rebus omnium notitiæ expoſitis, vocibus ex latebris ſuis eruendis curiosè intentum eſſe ſupervacuum exiſtimamus. Dicamus tamen aliquid & quidem de varia hujus vocis acceptione, quæ potiſſimum triplex apud Ariſtotelem invenitur. Scilicet ut universè primo ſumatur pro qualibet ordinatione Magiſtratus ſummi, quando nempe dicitur Reſpub. eſſe vel mixtas vel ſimplices, item vel unius vel paucorum aut etiam plurium. Arctiore acceptione venit, quando mixtionem Oligarchiæ & Democratiæ interpretamur. Arctiſſimè autem cum in digitatur illa forma in qua penes populum ſuprema dignitas eſt ſeu Majeſtas. Addi porrò poteſt & quarta acceptio ſatis uſitata quà reſpublica eſt ipſa civitas ſuis adminiſtrandi legibus inſtructa.

XXII. De omnibus hiſce tribus nobis ſermo erit; etſi de prima & poſtrema maximè, de media non niſi obiter. Neque enim decretum nobis eſt de mixtis Rerumpub. formis quidquam attingere, quod extremis rectè expoſitis de medijs judicium ferre in promptu ſit.

XXIII. Definitur autem Reſpub. prima iſtâ ſumptione calcatiſſima, *quod ſit ordinatio quædam civitatis, cum in magiſtratibus aliis tum maximè in eo quem penes ſumma eſt poteſtas & majeſtas.*

XXIV. Nimirum eſſe in qualibet civitate quandam

ordina-

ordinationem perſpicuum eſt; ſecus enim quid ſocietas illa futura? certè nihil niſi onus & præda, imò chaos quoddam informe & arena ſine calce. Ordinatio autem cujus libet formæ maximè ſe manifeſtat in potiore ejus gubernationis parte, quæ aliàs dicitur Imperium habere, à qua poſtea nomen ſuum ſortitur Reſpub. Ita quidem, ut ſi potior ſit populus dicatur democratia, ſi optimates Ariſtocratia & ſic deinceps. Hæc vero ipſa ordinatio eſt id quod Rempub. nuncupamus.

XXV. Ac de nomine quidem iſthæc pauca ſufficit nunc adduxiſſe. Proximum eſt uti *ſpecies ac differentias Rerumpubl.* paulò clarius explicemus. Quum enim, ut ex ſequentibus patebit, reſpub. admodum ſunt diverſæ, prolixè hic proponere communem quandam Reipub. definitionem fuerit profectò operam ludere. Qua de re etſi nonnulli hodie multa faciunt verba, rectè tamen pronunciatum eſt Ariſtoteli l. 3. c 1. *Nemini obſcurum eſſe debet, quibus in rebus ſubjecta ſpecie differunt & eorum aliud eſt primum, aliud deinceps ſubſequens; earum rerum aut nihil prorſus eſt commune, qua ratione ſint tales, aut perquam tenuiter & anguſtè.*

XXVI. Quoniam autem omnis humanæ ſocietatis ordinatio & conſtitutio ex imperante aliquo & obtemperantibus conflatur priusquam explicemus ſit ne una tantum Reip. forma ac natura an verò plures, & ſi plures, quæ & quod ſint, operæ fuerit pretium adducere in medium imperiorum varia diſcrimina.

XXVII. Docet autem & domeſtica ſocietas non unam imperiorum rationem eſſe. Ibi enim ut ſunt diverſæ conditionis homines ita quoq; imperium. Eſt ſcilicet imperium in liberos; eſt etiam in ſervos; ac proinde aliud atq; aliud ſibi habent bonum propoſitum. Herile enim imperium omne vergit in propriam utilitatem & ſuum ſpectat

commodum, ſervorum autem non niſi per accidens rationem habet, quatenus ſcilicet herus non ignorat poteſtatem ſuam aliter conſtare haut poſſe quàm ſi & ſervus ſit ſalvus. Domeſtica porro gubernatio, quæ eſt in filios & uxorem bonum ſibi proponit eorũ quibus præeſt, aut certe quod utriſque conpetit, non tamen ex æquo, ſed ſubjectis per ſe, imperanti vero per accidens. Nec difficilè eſt idem oſtendere in alijs quoq; artibus. Medicus enim præſtans, per ſe ſuam non quærit utilitatem, ſed eorum quorum curam gerit: ſuam autem per accidens: dum ſcilicet cùm ſolicitus eſt, ut tueatur aliorum valetudinẽ bonam, amiſſam reſtituat, exiguum aliquid ſucceſſi accipit, ad vitã tolerandam.

XXIIX. Ex hiſce jacto quaſi fundamento haud difficilè fortè fuerit oſtendere rerumpub. etiam non unum ingenium eſſe. Certum enim eſt alias quidem communem utilitatem ſpectare, alias tamen imperantium potiſſimum uſui inſervire, ſubditorum autem non niſi ex accidenti, eo ſclicet quod nec imperantes queant eſſe ſalvi niſi & ſubditis aliqua ſit parte cautum.

XXIX. Vnde porrò manifeſtum eſt alias respubl. heriles quodammodo eſſe, quæ nimirum bono imperantium potiſſimum ſunt conditæ, alias verò illius ſocietatis, quæ inter parentes eſt ac liberos naturam æmulari.

XXX. Quandoquidem autem ſupra explicatum eſt, verum ac propriè dictum civem ſui juris ſive liberum eſſe hominem, participem quadamtenus ipſius ſummæ rei vel majeſtatis, nequaquam autem aliquem ſervili conditione; facile etiam id patet in herilibus illis Rebuſpub. pleroſque qui nominetenus dicuntur cives, verè tamen ac propriè cives non eſſe; ſed illos tantum in altero illo Rerumpub. ordine naturam & jus ſuum poſſe obtinere. At vero ubi civibus non eſſe licet quod ſunt, aut eſſe debebant vel poterant,

terant, ibi non poteſt non malè cum illis agi: unde conſequens eſt Rerumpub. illas heriles minus rectas veraſque eſſe civitates, ſolas autem alteras illas iſthoc nomine eſſe dignas. Recte ſcilicet Androdemas

Vir bone, ſervorum non eſt ulla civitas.

XXXI. Uſu antem venire ut in nonnullis civitatibus rectores ſuum quærant commodum, ſubditorum autem ratio perexigua habeatur ac non niſi ex accidente & quaſi obiter, docet profectò quotidiana experientia. Ea certè cauſa unica eſt, quare multis in civitatibus quaſi in orbem adminiſtratio reipub. iverit. Etenim cum Magiſtratus tantum ſubditorum bono ſine mercede gererentur, æquum etiam quiſque cenſebat, ut alter viciſſim laborem ſuſciperet, rurſuſque ipſius commodo proſpiceret, ut ipſe feciſſet ante, cum clavum Reipub. rexiſſet; adeoque pauci petebant honores illos. Nunc autem poſtquam ambitio & avaritia homines inceſſit & quæſtui Reſpublicæ haberi cæperunt perpetuo Magiſtratus gerere volunt ſummoque illos niſu appetunt: quo nempe morbum ſuum quo laborant depellere atq; exſatiata avaritia rectè valere poſſint.

XXXII. Ceterum eſſe aliquas reſpublicas heriles aliquas vero quaſi paternas; atq; illas quidem veræ ſocietatis civilis naturam evertere adeòq; vicioſas, has vero bonas eſſe ac rectas perſpicuum eſt: conſequens eſt ut earum numerum ineamus, rectarum pariter ac vitioſarum.

XXXIII. Dicimus autem cum Philoſopho tres eſſe juſtas & rectas, totidemq; aberrationes & injuſtas. Neceſſe eſt enim publicam adminiſtrationem eſſe vel penes unum vel paucos vel omnes. Nec intereſt, quantum quidem ad hoc rectæne ſint iſtæ Reſpub. an malæ. Nam cunctas nationes & urbes, Populus aut Primores aut ſinguli regunt. Sed unaquæq; nomine ſuo deſignanda nobis venit.

XXXIV. Ac rectarum quidem prima dicitur Regnum, quod eſt imperium legitimum unius ad communem utilitatem ſpectans. Secunda Ariſtocratia, multorum optimorum imperium, commune bonum curans. Tertia quæ proprio caret nomine, dicitur tamen πολιτεία. Reſpub. in ſpecie dicta quæ eſt imperium legitimum populi ad communem utilitatem.

XXXV. Et hæ quidem rectæ ſunt. His autem oppoſitæ ſunt. Tyrannis quæ dicitur imperium unius in ſui ipſius commodum. Oligarchia, imperium plurium ad bonum divitum. Democratia imperium multorum ad utilitatem pauperum omnia referens.

XXXVI. Diviſionem hanc dedit itidem noſter Philoſophus ad Nicomach. l. 8. c. 10. & aſtipulatur quoque Cicero l. V. de Repub. citante Auguſtino, quando ait: *Tunc eſt Reſpub. cum bene ac juſte geritur: ſive ab uno Rege, ſive à paucis optimatib. ſive ab univerſo populo. Cum vero injuſtus eſt Rex, quem Tyrannum more Græco appellamus, aut injuſti optimates, aut injuſtus ipſe populus, nulla eſt Reſpub.* Et verò quicquid ſcruteris, cœtum nullum ſocialem perfectum ſine ulla harum formarum reperies. Miſceantur inter ſe licet, novæ tamen non oriuntur, ſed quod genus prædominatur ab eo nomen dependet.

XXXVII. Atque hæc quidem rudiore quaſi Minerva adduxiſſe ſufficere poterant ijs, qui πρᾶξιν ſive actionem potiſſimum ſpectant; ijs vero qui trutina mentis accuratius rem expendunt nequaquam. Igitur quomodo inter ſe diſcriminentur ſubtilius explicandum. Sanè bonas à malis differre fine, quoniam bonarum diximus eſſe parentium bonum, malarum imperantium, dubium nullum videtur. Quæ autem perfectarum inter ſe & ut imperfectarũ ſit differentia non uſquequaq; fortè expeditum eſt. Sunt enim

qui

qui ſolo numero reſpub. illas diſcriminant. Quaſi oligarchia nihil aliud ſit quam paucorum, Tyrannis unius, democratia vulgi imperium proprij commodi ergo. Quaſi item Regnum eo differat ſolum ab Ariſtocratia & Politia, quod ei unus præſit, Ariſtocratiam, pauci Politiam pleriq; tueantur in communem uſum tamen.

XXXIIX. Quanquam autem hæc opinio probabilis videri poſſit & defenſores acceperit viros longè doctiſſimos: non dubitamus tamen cum Ariſtotele definire oligarchiam quidem imperium divitum, Democratiam pauperis multitudinis. Cujus rei ratio quoniam in Ariſtotelico opere deſideratur vitio ævi perdita, nobis adferenda erit. Id profectò conſtat ad definitionem rei quam maximè pertinere, quo illa eſt illud ipſum quod eſt, à definitione autem abeſſe & poſſe & debere quod non niſi ex accidente conjunctum eſt. At verò non alio nomine in Oligarchia ad paucos venit reſpub. quam quod ditiſſimi ſemper ſint pauci. Rapiunt vero illi pauci ad ſe rempub. non propterea quod pauci ſint ſed divitiarum prætextu. Eodem nomine & populo reliquo inviſa eſt oligarchia quod ſcilicet in ea ditiores tantum propter divitias dominatum ſibi ſumant. Imò hac præcipuè de cauſa iniquus eſt ille ſtatus. Iniquum enim eſt propter divitiarum exceſſum ſolis ſibi paucos rempub. omnem arrogare. Non autem iniquum eſt paucos regere rempub. excluſis pleriſque: uti poſt patebit. Par ratio eſt & democratiæ. Neq; enim aliud æquè eſt quo diſplicet illa Reipub. forma melioribus, quam quod homines egeni, quiq; civitatis onera non ferunt, ſummo ibi ſint loco. Neq; illi alio animo rempub. ſuâ in manu volunt eſſe, quàm quo poſſint egeſtatem ſuam ex publico ærario depellere, etſi interdum aliud verbis præ ſe ferant.

XXXIX. His expoſitis aliud ex iis quæ ſupra dicta ſunt

dubium emergit. Poſſit enim fortè falſum videri & id quod diximus, nec oligarchiam in qua ditiores nec ochlocratiā qua in pauperes commoda reipublicæ ſibi ſolis vindicant, bonos eſſe reipub. ſtatus. Certè & illi ditiores & hi pauperes pro juſtitia ſuarum rerumpublicarum non leviter ſolent etiam inter ſeſe mutuò contendere. Oligarchici enim utpote divitijs ſuisq; magnis in publicum collatis vectigalibus ſuperbientes prætexunt; *Inæqualibus debentur inæqualia: Ergo nobis debetur imperium.* Democratici quoq; non deterioris conditionis ſe exiſtimant, gaudent enim æquali libertate cum iſtis; unde crebò perſonat illud: *æqualibus debentur æqualia. Igitur nihil magis iuſtum eſt, quàm ut æqualiter quoq; participes ſimus adminiſtrationis Reipublicæ.*

XL. Quamquam autem veriſſima illa ſint, æqualibus æqualia, inæqualibus inæqualia deberi, utriq; tamen aberrant à ſcopo, nec eum attingunt niſi leviſſimè. Non enim qui divitijs præcellit pluſq; nummorum in publicum ærarium confert, abſolute ſtatim & ſimpliciter eſt inæqualis, nec qui ex æquo libertate fruuntur per omnia pares ſunt. Sane ſi bonorum ſolummodo cauſa conveniſſet ſocietas, eatenus etiam participarent civitatem quatenus bonorum *συμβολαὶ* aliter atq; aliter ſeſe habent ac proinde optimè ſe haberet jus oligarchicorem. Sed nec ad quæſtum inſtituta eſt communio civilis, neq; vivendi tantùm gratia; neque etiam commerciorum celebrandorum, ut nec auxilij ferendi cauſa. Sic enim & inter abſentes & maximè diſſitas gentes civitas eſſet, quod à vero longe recedit. Tales enim diverſos habent Magiſtratus & dummodo fœdus iſtud ſartum tectum maneat, nec quiſquam inter ipſos afficiatur injuria, finem ſunt aſſecuti, non curant alterius utrum cives utriuſq; partis boni ſint aut honeſtè vivant, de quo maximè laborandum eſt ei qui civitatem conſtituere velit.

XLI. Ni-

XLI. Nimirum licet alijs multis rebus indigeat civilis communio ad obtinendum finem ſuum; ut eodem loco, commercijs, matrimonijs, affinitatibus, ſodalitatibus, congreſſibus alijſque: ipſe finis tamen hæc non ſunt, ſed naturalis civilis ſocietatis ſcopus eſt potius beata civium vita, h.e. quæ fortunæ naturæq; bonis ſufficienter inſtructa in virtutis actionibus occupatur. Quod alibi latius oſtenditur.

XLII. Igitur quo quiſq; majus ad finẽ iſtum conſequendum in ſocietate civili confert, eo quidẽ majori quoq; frui debet jure ac dignitate. Cæterùm non qui manu, nõ qui divitijs ſuis plus in publicũ confert, revera abſolutè & ſimpliciter plus commodat Reipublicæ. Adeoq; hoc titulo dignitates reipub. ſibi ſolis petere iniquum eſſe & peccare graviter cùm oligarchicos, tum democraticos manifeſtum eſt.

XLIII. Porrò etiam id quod dictum eſt Ariſtocratiam eſſe unã ex rectis rebuſpublicis falſum alicui videri poteſt. Nam in quacuuq; Republica jus ſuum unicuiq; non tribuitur; illam rectã eſſe, vero haud eſt conſentaneum. Eſt enim contradictio juſtam eſſe formam in qua tamen ſecundùm juſtitiam non tribuantur honores civiles. Hoc verò accidere videtur in Ariſtocratia. Injuſtè nempe concedi honores civiles; quippe cùm penes paucos optimates ſit magiſtratus, excluditur reliqua multitudo ab honoribus, quod maximè injuſtum fortè quis exiſtimet. Verùm enim verò etiã iſthæc ſpeciem tantum veri habent, & ſatis clara redduntur, ſi is quem diximus finem ſpectetur. Neq; enim optimatum Rempublicam ſemper eſſe optimã profitemur, ſed interdum. Fatemur enim etiã ipſi nonnunquam & hanc no-

XLIV. Scilicet controverti poteſt etiam illud utrum politia propriè dicta vera ſit Reipub. forma. Ibi enim cum univerſus populus ſummæ adminiſtrationi præſit, in iſta autem multitudine omnis generis homines habeantur etiã ſordidi nonnunquam; videtur non rarò contingere, ut virtute præſtans, terræ alicui filio & qui mediocriter tantum virtute tinctus eſt, æquiparetur. Sed & hæc objectio nulla eſt. Eſt enim ubi valere poſſit ille Reipub. ſtatus, eſt etiam ubi non poſſit. Quod ut intelligatur rectiùs, obſervandum eſt, populum aut ut ſingulos, aut univerſim ut unum quid collectum poſſe accipi. Iam verò certum eſt, ut ſinguli ex populo non ſint prudentes, omnes tamen collectim ſumptos plurimum poſſe & ingenio & virtute valere. Quaſi ſcilicet ſymbolam prudentiæ in publicum quoque pro virili conferente. Itaq; paucos prudentes ſi cum ſingulis ex plebe contendas longè illi plerumq; ſuperant ſingulos: at collatione cum univerſa plebe inſtituta ſæpè illi pauci plurimùm ſuperantur. Atqui in politia qua de nunc agimus, non ex ſingulorum, ſed omnium unanimi ſententiâ reſpublica eſt adminiſtranda. Quin itaque tum quando omnes junctim paucos ſuperant prudentia & virtute, politia non tantum poſſit ſine illorum paucorum injuria ſed & jure merito debeat obtinere, manifeſtum videtur. Quod ſi vero nec ita quidem ſuperari pauci illi optimi queant; fatemur ſanè ſoli tunc Ariſtocratiæ locum ſupereſſe.

XLV. Supereſt ut de *Regno* diſpiciamus, utrum videlicet & illud bonus ſit reipublicæ ſtatus, nulliuſq; cũ injuria ullo modo conjunctus, quod nos ſupra affirmavimus. Neq; enim leves videntur eſſe rationes, quæ aliud prorſus perſuadeant. Viciſſim pro regno haud pauca pugnant. Cæterum tota iſthæc quæſtio minus commodè intelligi poteſt niſi ante quid regni vocabulo intelligamus, explicetur.

Non

Non enim una eſt eademq́; regni conditio; quod nonnulli hodie videntur credere, qui jura regia Cæſarum Germanicorũ per Italiam ad omnes alios qui regio nomine adorantur credunt pertinere. Quo errore nihil eſt ineptius.

XLVI. At vero ſub illo nomine regis diverſiſſima latet reipub. & regni ratio. Etenim Reges aliqui habent liberam, ſolutam & infinitam rerũ omnium poteſtatem. Aliquorũ vero finita eſt poteſtas & certis legibus circumſcripta. Nos cum Ariſtotele regnorum quinq; genera recenſebimus.

XLVI· Primum ſit Laconicum (non ſanè quod ſolius Spartæ; namq; & alibi obtinet, ſed quod maximè ibi olim conſpicuum.) Eſt autem tale ſumma velut belli prætura perpetua eaque vel hæreditaria vel electione delata.

XLIIX. Alterum eſt Barbaricum quod appellatur, habetq; penè poteſtatem eandem cum tyrannico, nec tamen propriè tale eſt. Namq́; hoc ſolet eſſe violentũ, iſtud hæreditarium. Nec minus ſit Tyrannis in invitos, Barbarica autẽ gubernatio in volentes. Accedit quod & barbari utantur cuſtodia civium, ac proinde ſecuri & quieti agunt; contra accidit in Tyranno qui corporis tutamen exteros habet.

XLIX. Præter hoc aliud regni genus eſt Æſymneticum olim Græcis appellatum, quod ut ſummatim dicam, nihil aliud eſt, quam Tyrannis ſuffragio delata. Differt autem à Barbarica monarchia, quod iſta ſit hæreditaria per ſucceſſionem omniũ rerum domina. Hoc verò & electivũ & alibi quidem perpetuum alibi verò ad certũ tempus conceſſum atq; in certis nonnunquam tantum rebus. Eſt autem tale regium, non autem tyrannicum, quia ſuffragiis eſt delatum

gia primùm electione delata, tum ſucceſſione acquiſita. Nam cum olim quidam ingentis animi viri fuiſſent, quorum opera vel in bello vel in pace magni erat, multitudo quoque tantorum beneficiorum rea, volens tales pronunciavit Reges, quorum munus erat, præeſſe, ſi quod fiat, bello, curam agere ſacrorum, non omnium ſed eorum tantum quibus non erant præſtituti ſacerdotes, qualia ſacra & Romanis olim fuêre ſolemnia & ejectis Regibus à regulo ſacrorum celebrata; præterea cognoſcebant cauſas & dijudicabant controverſias, & quidem alij juramento conſtituti, alij injurati.

LI. Præter hæc quatuor regni genera etiam quintum eſt, quando ſcilicet unus integræ alicui genti imperat, quomodo paterfamilias præeſt toti domui. Vt nempe neq; in nolentes exerceatur imperium illud unius, neq; legibus id ſit coarctatum, neque finibus alijs circumſcriptum, nec tamen omninò privatum in commodum ejus cedant. Quomodo gens integra ſit ceu domeſtica quædam ſocietas, rex paterfamilias.

LII. Etſi verò tot ſint regnorum diſcrimina poſſunt tamen ferè ad duo redigi. Ad Laconicum ſcilicet quæ belli prætura eſt perpetua & illud ultimum παμβασιλικὸν. Quòd reliqua ſive huc ſive illuc inclinent. Vt itaq; ad propoſitam revertamur quæſtionem, non in controverſiam nunc trahemus ſit ne una priorum quatuor regni ſpecierum citra exceptionem juſta reipublicæ forma & cum nullius injuria conjuncta. Namq; prior quidem illa Laconica non eſt peculiaris Reipub. ſpecies, utpote quum in omni democratia, oligarchia, ariſtocratia, alijſq; in civitatibus poſſit unus aliquis eſſe bellicarum rerum præfectus; ex re an præter rem jam non diſputamus. Sed & reliquæ illæ ſpecies regnorum injuſtæ quædam ſunt reſpublicæ, regni nomine

dicti

dicti eo tantùm quod non nihil ejus παμβασιλείας habeant. De unico igitur quinto illo genere ſuper eſt dubitatio, conſultumne ſit & utile rempublicam ab uno multis legibus regi, an verò melius legibus illam ijſque optimis committere.

LIII. Diſputatur in utramq; partem. Qui à Regis ſtant partibus exiſtimant ideo his ipſum præferendum eſſe, quod leges univerſaliter tantùm ferantur neglectis ſingularibus nec conſideratis cæteris ad decidendum circumſtantijs, quæ in ijs tamen quæ quotidie accidunt, utramq; paginã faciunt. Quod ſi igitur ſecundnm eas decidi negotia civilia nequeunt, præſit utique potius unus aliquis atque pro loci ac temporis ratione omnia dirigat.

LIV. Manifeſtum id quoq; in reliquis artibus ineptum plane ac fatuum eſſe aſtringere certis legibus artifices quas nefas ſit mutare aut non obſervare. Sanè lege iſta Ægyptiaca medicis lata, quà, quod dicit Ariſtoteles, nequis eorum ante triduum ægro noxios depelleret humores cavebatur: nihil inſulſius eſſe norunt hi, qui artem iſtam callent. Invadunt enim morbi nonnunquã potius quàm aggrediuntur, quibus niſi maturè occurratur factum erit cum decumbente. Eadem vero conditio videtur & legũ eſſe, quibus qui rempub. gerit ſeſe debet aſtringere. Iis enim ſervatis ſæpe optima agendi occaſio elabitur.

LV. Cæterùm ex adverſo rerum ſummam alicujus civitatis eſſe credendam non homini ſed legibus potiùs, hæc fortè oſtenderint. Principio enim eo ipſo teſtatum facit Rex leges potiores eſſe quod abſq; iſta univerſali ratione, qua lex conſtat, imperare non poſſit, cum tamẽ lex ſine Regis arbitrio eſſe poſſit, modò cuſtodes & miniſtri ſint exequendi ea quæ jubet. Præterea magnis perturbationibus obnoxius eſt animus humanus; ut nihil quicquam facilius ſit, quàm in quemlibet affectum cum mutari. Affectus autem vel maxima eſt peſtis judiciorum, ſine amore autem & odio ſola lex eſt. Rex nequaquam.

grotorum ſuſpicaretur quidquam mali de Medico, quotuſquiſque eſt, qui non mallet tum ex præſcripto artis curari quam ejus arbitrio. Non igitur ſine ratione dicunt nonnulli eos qui legibus imperium tribuunt, quodammodo Dijs regnum concredere; qui verò homini illis ex parte belluam adjungere. Namq; cupiditas & ira, quæ in homine ſunt, ſolent non rarò etiam non infimæ virtutis homines in tranſverſum rapere, ut cernere verum nequeant. A quibus lex immunis eſt cum ſit mens abſque affectibus.

LVII. Sed fortè quis hoc invertere poterit. Scilicet eo peius eſſe illud in lege, quod caret affectibus, & melius in homine quod iſtis ſubjectus. Nam ſi rationi pareant & obtemperent, minus aberret in judicando. Verbi gratia: Rex ipſe deteſtans adulterium, acrius puniet moechos; amore proſequens pietatem majora quoque præmia ei tribuet.

LIIX. Ex his verò perſpicuum fit: fortè non ſimpliciter vel hanc vel illam ſententiam eſſe admittendam; mediam nempe tenendam viam. Ita ut nec omnia tribuantur Regi nec omnia legi. Sua igitur vis ſit legibus, ſua etiam poteſtas regibus. Hic enim & legum conditor poteſt eſſe, & qua parte deficiunt, aut vitioſæ ſunt, ſupplementum earum & corrector. Cætera quoad univerſalia poterunt tutiſſimè omnium ſolis legibus committi.

LIX. Etſi verè hæc ita ſe habeant, nondum tamen controverſiæ impoſitus finis eſt. Namque ut primum legibus omnia in republica quoad fieri poteſt ſint circumſcripta de reliquis quæri poteſt, præſtetne unum aliquem Regem judicare de ijs legibus non expreſſis, an vero univerſum populum, ingenuum tamen & ſervili animo haud præditum. Pro multitudine quidem faciunt, quod Ariſtotelis tempore maximè fieri Athenis ſolebat, ut congreſſi & integra multitudo judicarit. Quo, ni fallor, non obſcure innuebant, minus poſſe aberrare cunctos quam unum. Singuli ſcilicet in eadem trutina ſuſpenſi cum uno aliquo Rege ferre pondus haud poſſint, ſed conſtat civitas ex multis, ideoq; collecti ſuperent quoq; eum. Etenim & convivium ex ſymbolis paratum ſine dubio inſtructius eſt privato, quantumvis lauto. Nec aqua copioſa tam facile vitium contra-

hit, &

hit, & ſpurcat naſum (ut ita dicam) odore illætabili, quam exigua quædam portio ejus.

LX. Sed inquiens, difficilis inventu eſt talis multitudo. Agedum demus pauciores, eoſdem tamen bonos, nonne idem dicendum erit, aut manifeſtum eſt magis corruptioni eſſe obnoxios uno, cum rarò eveniat & arduum ſit ſemper eodem loci potentiam & concordiam manere? Minime. Erunt enim hi æquè boni, atque ille unus. Et certè ſi uni deferendum ſit imperium, quia bonus, quid reſtat, quod minus duobus aut pluribus itidem bonis demandetur, cum & Rex palàm faciat ſe haud ſufficere & parem eſſe tantis negotijs: pauca enim aliqua, unus videt, unus audit. Itaq; ut multos oculos, multas aures comparet ſibi Rex, adjutores & conſiliarios ſibi adſciſci. Adeò ſcilicet unius mens tantæ molis capax minimè eſſe poteſt. Quare quid refert ſtatim ab initio hos conſtitui, an poſt ab uno?

LXI. Atque hæc quidem contra regnum ita diſputantur, quibus & fortaſſe veri quiddam ineſt. At maximè diſtinguenda ſunt hominum genera. Nam aliud naturâ obnoxium eſt herili dominatui, aliud in regium potius inclinat imperium, ut & alij in civile. Itaq; eſſe poteſt, ut integer populus aliquis, etiam collato conſilio & opera ſua omni, longè ſit uno aliquo inſigni viro inferior. Vtque unus ille & mente plus videat, & prudentia plus poſsit & virtute rectius velit quam omnis ille populus. Quin ergo tum ſolum à Rege uno potius reſpublica regi debeat quam à multis liquidum eſt.

LXII. Porrò ut hæc rectius decidi queant, dicendum obiter erit, quodnam genus hominum cuique formæ conveniens & aptum ſit. Ac quidem populo ejuſmodi, cui natura inditum eſt parere & ſubeſſe ſubjectione liberali & ingenua uni alicui eminentiſsima & præſtantiſsima virtute, rectè inducetur regium imperium. Sed eorum qui virtute ſua merentur apta erit

juſtum eſt omninò ut huic deferatur ſumma rei etiam ex eorum opinione, qui inſtituunt quamvis reipublicæ formam. Omnes enim judicant, ſecundum excellentiam quam tamen alij in aliis rebus quærunt, deferri debere principatum. Et certè æquum non eſt talem vel oſtraciſmo expellere vel parere, cum abſurdū ſit partem toti imperare. Igitur deferenda ipſi Majeſtas imperij.

LXIV. Hinc verò etiam id patet non regnum tantùm legitimum; verùm etiam; etſi rarò interdum tamen, & παμβασιλείας quæ illimitatam habet poteſtatem omnia ex arbitrio conſtituendi, poſſe juſtam & utilem omnibuſq; numeris perfectam reipublicæ ſpeciem eſſe. Si nimirum unus aliquis tam exacta ſit virtute & prudentia ut nihil in eo poſsit deſiderari: populus contra ingenio præditus, quo liberi ſunt, qui nondum ad adultam ætatem pervenerunt. Neque enim etſi rarò eveniat, nunquam evenit. Sanè & nos vatemur quum milleſimus quiſque non ſit exacta illâ virtute periculoſum admodùm eſſe illum reipublicæ ſtatum, ideoq; ferè nunquam uſurpandum. Certè hæreditarius eſſe non debet. Vt enim pater ſit optimus, degenerant tamen ſi non filij, ſaltem nepotes.

LXV. Cæterum unum adhuc quæri poteſt utrum tali Regi concedenda ſit cuſtodia corporis. Et affirmandum eſt. Qui enim refractarios in gyrum redigere poterit iſta deſtituta? Et omninò caput imperij habere debet, qui ſomnum ejus nocturnis excubijs muniant, latera objecti circum fuſique devendant, incurrentibus periculis ſe opponant. Sed & licet in nullo ſit metu decorè tamen princeps & ornamenti cauſa habeat.

LXVI. Quid igitur civitas quidq; reſpublica quodnam item hujus genera communia; ita expoſitum eſt. Sunt autem porrò illorum generum variæ iterum ſpecies. Namq; non una eſt Democratia, aut una oligarchia, aut una tyrannis, aut una ariſtocratia ſed plurimas ſingulæ differentias habent multiſq; modis inter ſeſe queunt commiſceri. Cæterum quoniam hæc ſpecialiora magis ſunt, noſtrum autem inſtitutum fuit ſolum de rebuſpublicis in communi agere, ut Ariſtoteles librum tertium ita nos hic diſcurſum noſtrum abrumpimus.

FINIS.